

НЕЙРО-ЛІНГВІСТИЧНЕ ПРОГРАМУВАННЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДОГО ВЧИТЕЛЯ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

створення тестів для системи освіти / А.Н. Майоров. – Львів, 2001. – 296 с.

4. Ницак І.Д. Основи педагогічних вимірювань та моніторингу якості освіти: [тексти лекцій для вищих пед. навч. закл.] / І.Д. Ницак. – Дрогобич: РВВ ДДПУ ім. І. Франка, 2009. – 121 с.

5. Палій Л.В. Тестування в навчальному процесі // Шлях освіти. – 2001. – № 2. – С. 36 – 37.

6. Паращенко Л.І. Тестові технології у навчальному закладі: [метод. пос.] / Л.І. Паращенко, В.Д. Леонський, Г.І. Леонська; наук. ред. О.І. Ляшенко. – К.: ТОВ “Майстерня книги”, 2006. – 217 с.: іл.

7. Педагогічне оцінювання і тестування. Правила, стандарти, відповідність. Наукове видання / Я.Я. Болюбаш, І.Є. Булах, М.Р. Мруга, І.В. Філончук. – К.: Майстер-клас, 2007. – 272 с.

8. Чельшкова М.Б. Теория и практика конструирования педагогических тестов: [учеб. пос.] / М.Б. Чельшкова. – М.: Логос, 2002. – 432 с.: ил.

9. Чернилевский Д.В. Дидактические технологии в высшей школе: учеб. пос. [для вузов] / Д.В. Чернилевский. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 437 с.

Стаття надійшла до редакції 23.11.2009

УДК 378.147.302.2

Євген Мегем, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри теорії і методики трудового і професійного навчання
Глухівського національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка

НЕЙРО-ЛІНГВІСТИЧНЕ ПРОГРАМУВАННЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДОГО ВЧИТЕЛЯ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

У статті розглянута професійна діяльність щодо реалізації проектно-технологічного підходу вчителя трудового навчання в перший рік його роботи, який підготовлений до використання НЛП у навчальному процесі.

Ключові слова: професійна діяльність; вчитель; трудове навчання; НЛП; проектно-технологічна діяльність; особистість; навчальний процес.

В статье рассмотрена профессиональная деятельность по реализации проектно-технологического подхода учителя трудового обучения в первый год его работы, подготовленного к использованию НЛП в учебном процессе.

Ключевые слова: профессиональная деятельность; учитель; трудовая учеба; НЛП; проектно-технологическая деятельность; личность; учебный процесс.

Article is deals with the professional activity of labour training teacher, prepared to use the NLP at the study process, for realization the project-technological approach on the first year of his work.

Keywords: professional activity; teacher; labour studies; NLP; project-technological activity; personality; educational process.

Постановка проблеми. Реалізація проектно-технологічного підходу в трудовому навчанні потребує творчих, відповідно підготовлених учителів, які в змозі організувати проектну діяльність учнів у особистісно-орієнтованому освітньому процесі. Розв'язання цієї проблеми потребує суттєвого підвищення професіоналізму учителів трудового навчання, вдосконалення підготовки майбутніх учителів до розв'язання завдань проектно-технологічної підготовки. Важливого значення у цьому контексті набуває готовність молодих учителів до використання в навчальному процесі сучасних освітніх технологій і методик.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз педагогічної літератури засвідчує, що проблема професійної підготовки майбутнього фахівця і готовності молодих учителів до творчої професійної діяльності були предметом дослідження А.М. Алексюка, І.М. Богданової, С.У. Гончаренка, Р.С. Гуревича, І.А. Зязюна, О.М. Пехоти, І.П. Підласого, С.О. Сисоєвої, Н.Ф. Тализіної та інших.

Нас цікавить професійна діяльність молодих учителів трудового навчання у перший рік роботи, які отримали спеціальну методичну підготовку, з реалізації проектно-технологічного підходу в проектно-технологічній діяльності учнів.

НЕЙРО-ЛІНГВІСТИЧНЕ ПРОГРАМУВАННЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДОГО ВЧИТЕЛЯ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

Найбільш складним для молодих учителів трудового навчання є перший рік роботи в школі. Саме в цей рік проявляється їх рівень методичної і теоретичної підготовки закладений у вищому навчальному закладі. Як свідчать проведені дослідження тільки 3 – 4% молодих учителів трудового навчання, підготовка яких велась традиційно, стають успішними в перший рік роботи. За нашими спостереженнями, досить складною для них є реалізація проектно-технологічного підходу.

Кращі успіхи в молодих учителів, які отримали спеціальну методичну підготовку і готові до використання нейро-лінгвістичного програмування (НЛП) у трудовому навчанні для реалізації проектно-технологічного підходу. За даними наших досліджень, серед них успішними в перший рік роботи стають 6 – 8%.

НЛП дає змогу молодому вчителю соціалізувати теоретичні і методичні знання і вміння, стати справжнім хорошим педагогом здатним організовувати проектно-технологічну діяльність учнів, впливати на неї та змінювати на краще. Він вчиться сам і допомагає дітям усвідомити, що відбувається в процесі навчання; робити висновки про свою діяльність в навчальному процесі та проектно-технологічну діяльність учнів. Такий вчитель здатний визначити, які сенсорно-репрезентативні системи та відчуття і чому переважають у сприйнятті учня (аудіальні, візуальні, кінестатичні), та яким логічним діям (індукції, дедукції, традиції) він надає перевагу. Враховуючи це молодий вчитель набагато ефективніше організовує навчальний процес вибравши відповідні освітні технології, вибудовує предметний матеріал з урахуванням названих особливостей учнів.

У трудовому навчанні загальноосвітніх шкіл учителі часто застосовують два типи технологій диференціації учіння. Селективна диференціація, коли дітей поділяють на розумних і, м'яко кажучи, не дуже, та елективна диференціація, коли вчитель вибирає методи, засоби, навчальні технології залежно від індивідуальності учнів. Спеціальна методична підготовка і особливо знання і вміння з використання НЛП в навчальному процесі, сформовані в студентські роки, спонукають молодого вчителя до використання елективної диференціації. Він стає дослідником, постійно шукає відповіді на питання: чому дитина неуспішна в тій чи іншій навчальній ситуації, чи при виконанні навчального проекту. Використання знань і умінь з НЛП допомагає йому знайти відповіді на поставлені питання, провести елективний відбір: навчального матеріалу, методів

та засобів навчання, навчальних технологій з урахуванням індивідуальних особливостей учнів.

Молодий учитель, у перший рік роботи, може мати глибокі фахові знання зі свого предмету, але цього недостатньо для ефективної реалізації проектно-технологічного підходу. Як свідчать спостереження їм, особливо в перший рік роботи, не вистачає артистизму, ораторських здібностей, вміння привернути до себе увагу та душу дитини і вони це відчують. Варто відмітити, що інколи зустрічаються молоді вчителі, які володіють цим досконало. Цей дар дано їм від природи. До більшості вчителів вміння належно підносити себе приходить з досвідом. Використання НЛП у підготовці майбутніх учителів трудового навчання дозволяє цьому легко навчитися. Проведені нами дослідження підтверджують це. Так у експериментальних групах у процесі підготовки з НЛП використовувались спеціальні методики по створенню та покращанню іміджу майбутнього вчителя. Вони були апробовані при підготовці студентів 4 – 5 курсів до педагогічної практики і продовжувалися після неї до закінчення навчання в університеті.

Основними напрямками діяльності по формуванню іміджу майбутнього вчителя трудового навчання стали:

- формування умінь монологічної і діалогічної мови з урахуванням індивідуальних особливостей (темп, гучність, тембр) мови конкретного студента;
- контроль і корекція постави і ходи студента;
- аналіз особистої міміки і пантоміми при допомозі візуального спостереження і думки інших студентів;
- довільне управління і психокорекція власної поведінки за допомогою психотехнічних прийомів;
- корекція власного образу за допомогою зачіски, одягу та інших атрибутів.

Проведена робота дала позитивні результати. Так тільки 12% молодих учителів з тих, що пройшли підготовку з НЛП в університеті, в перший рік роботи мали труднощі у спілкуванні з учнями в процесі проектно-технологічної діяльності. Проте решта (88%) молодих учителів прекрасно рухались, удало розміщувались при виконанні демонстрацій і, взагалі, мали прекрасний вигляд біля дошки, учні їх слухали із задоволенням, їх завдання були зрозумілими для учнів і правильно виконувались. Ми вважаємо, що це є результатом вдалого використання методик НЛП, які вони вивчали в університеті. У випускників контрольних груп, які не проходили підготовку з НЛП, успішно контактували з учнями

НЕЙРО-ЛІНГВІСТИЧНЕ ПРОГРАМУВАННЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДОГО ВЧИТЕЛЯ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

в процесі їх проектно-технологічної підготовки, в перший рік роботи, лише 28%.

Маючи підготовку з НЛП молоді вчителі так будують проектно-технологічну підготовку в школі, що у ній простежуються всі логічні рівні пізнання: освітнє середовище, яке стимулює навчально-пізнавальну діяльність; поведінка учня у проектно-технологічній діяльності; розвиток стратегій та здібностей учня; формування цінностей, мотивів та переконань.

Знання технологій і методик НЛП допомагає молодому педагогові мотивувати учнів, правильно підбирати і ставити завдання для проектування, визначитись із можливими варіантами розв'язків, розібратись у різних стратегіях пізнання.

НЛП також допомагає вчителю виявляти та вивчати діяльність учня по отриманню власних результатів, коли той знаходиться у пошуку проектних рішень, які найпростіші та універсальні стратегії учень при цьому використовує. Це досить цікавий напрямок діяльності молодого вчителя. Він дозволяє поглянути на теоретичну і методичну підготовку майбутнього вчителя трудового навчання з іншого ракурсу, з позиції підготовленості до використання НЛП у професійній діяльності по реалізації проектно-технологічного підходу в трудовій підготовці учнів. Готовність молодого педагога використовувати НЛП у проектно-технологічній підготовці учнів дає змогу по-іншому організувати його професійну діяльність: не за предметними знаннями, а за стратегіями. Скажімо, як учні працювали з навчальною, технічною та довідковою літературою при виконанні проектного завдання, які стратегії при цьому використовували, як запам'ятовували чи фіксували на ментальних картах інформацію, як її розуміли, які робили висновки, як і за якими критеріями визначали найкраще проектне рішення, що закладали в основу технологічного процесу і таке інше. Коли молоді вчителі працюють таким чином, то на їх заняттях проектно-технологічна підготовка учнів перетворюватиметься у дослідницьку діяльність невеликих тимчасових колективів учнів. Це дозволяє розвивати їх творчий потенціал і робити проектно-технологічні знання і уміння особистісно-значимими. Окрім цього учні також отримують могутній імпульс позитивних емоцій, що мотивує їх до подальшої проектної діяльності. При цьому кожен учень на уроках трудового навчання почуває себе комфортно й усвідомлює свій розвиток, а школа стає для нього, за метким виразом В.О. Сухомлинського, “домівкою радості” [4].

Як свідчать наші дослідження, молодий

вчитель, навіть першого року роботи, використовуючи НЛП в проектно-технологічній підготовці учнів, розуміє, які технології навчання використовує та чому. Він зовсім інакше бачить особистість учня та стратегії його поведінки, здібності, може надати більш цілісну, системну, цільову допомогу, а не просто сказати, що в учня з пам'яттю не все гаразд.

Учителі, які володіють методиками та техніками НЛП в організації проектно-технологічної підготовки учнів виходять з того, що кожний учень має свою модель-карту пізнання. Карта одного учня відрізняється від карти іншого. Карта може містити багато реальностей із різними властивостями, можливостями та ресурсами, які виходять на перше місце залежно від завдань, які стоять перед учнем у проектній діяльності. Очевидно, що однією із складових педагогічної мети в проектно-технологічній підготовці учнів має бути розширення карт усіх суб'єктів педагогічної взаємодії через приєднання карти одного суб'єкта педагогічного процесу до карти іншого і створення в точці їх взаємодії стану реальності з потрібними якостями.

Маючи підготовку з нейро-лінгвістичного програмування молоді вчителі досягають цього в проектно-технологічній підготовці учнів використовуючи різні форми педагогічної взаємодії як за допомогою об'єктивної реальності, так і за допомогою будь-якої іншої вигаданої реальності.

Зауважимо, що з погляду НЛП проблеми реальності в проектно-технологічній підготовці пов'язані з тим, що переконання та практика традиційної, масової педагогічної наукової та буденної свідомості базуються на певності щодо об'єктивної реальності та об'єктивної істини, які часто трансформуються в стереотипи:

- є одна правильна істинна реальність – вона сформульована в постулатах наукового, ідеологічного напрямку, які педагог вважає правильними;

- ця реальність є об'єктивною істиною (для всіх, завжди, у всіх контекстах) і вона насправді є справжньою “територією” істини;

- всі інші реальності хибні, неправильні, несерйозні, не варті уваги;

- дитина об'єктивно талановита або не талановита, дисциплінована або недисциплінована.

Це призводить до того, що на макрорівні педагогічна реальність, предметне поле педагогіки “обносяться парканом”, і науково-педагогічними визнаються лише ті рішення, які знайдені в межах встановленої “огорожі”. Але, як свідчить досвід активної, прогресивної педагогічної діяльності,

НЕЙРО-ЛІНГВІСТИЧНЕ ПРОГРАМУВАННЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДОГО ВЧИТЕЛЯ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

значна кількість проблем усередині “паркану” протягом десятиліть не вирішувалась.

На мікрорівні, в таких умовах, важко говорити про суб’єкт-суб’єктні стосунки, коли “ключові” суб’єкти дивляться на світ через скельця, на яких великими гарними літерами написано: “Моя карта і є справжня територія в межах огорожі, а твоя карта за межами огорожі, щонайменше, – помилка природи” [5]. Зробити об’єктивну реальність, яка б стимулювала особистісну творчу діяльність учня, як суб’єкта проектно-технологічного навчального процесу, молодий вчитель зможе тільки вийшовши за межі огорожі і використавши методики і техніки НЛП. Саме такий підхід дозволяє йому ефективно здійснювати проектно-технологічну підготовку учнів, а НЛП при цьому свою місію вбачає в теоретичному, методичному, технологічному, термінологічному забезпеченні даного процесу.

Варто зауважити, що тема використання у школі нових навчальних технологій, в тому числі і нейро-лінгвістичного програмування, складна й неоднозначна. Існують різні й доволі суперечливі погляди фахівців щодо цього. Головна небезпека вони вбачають у можливості маніпулювання учнем у навчальному процесі. Це справді надзвичайно важливе питання, що виходить за межі розмов про застосування окремих технологій.

Особистісно-орієнтований навчальний процес і маніпулювання... Чи сумісні ці поняття? Чи повинен учитель володіти технологіями вивчення учнів, їх станів, особливостей мислення в проектно-технологічній діяльності? Наведемо деякі з відповідей на поставлені питання, отримані нами у процесі проведених досліджень.

Маніпулювання не сумісне з особистісно-орієнтованою проектно-технологічною підготовкою учнів, оскільки маніпулятивні техніки вирізняються однією принциповою рисою – учень не розуміє, що з ним робить вчитель. Маніпуляція влаштована так, що вчитель змушує учня робити те, що буцімто буде йому потрібним. Це і є обман чужої свідомості. На відміну від маніпулювання проектно-технологічна діяльність передбачає свідому індивідуальну творчу активність учня, залучення до творчого процесу його глибинних можливостей.

Унаслідок різних змін у соціальному житті країни маніпуляції із свідомістю людей нині на часі і широко застосовується у політичних технологіях та вербуванні в секти. НЛП у цьому процесі участі не приймає воно надає допомогу молодим спеціалістам у швидкому професійному становленні, в успішній самореалізації. Саме

використання вчителем технік НЛП допомагає йому навчити учнів бачити, коли ними маніпулюють.

На жаль, школа сьогодні знаходиться у такому стані, що згодиться на все, особливо, якщо пообіцяють, що всьому навчать і відразу.

Щодо навчання маніпулятивним технікам учителів, зваживши на значну невротизацію школярів та педагогів, використати маніпулятивні техніки, на перший погляд, видається найлегшим. Але насправді маніпулятивні техніки проблеми не знімають вони тільки згладжують гострі кути, а реальні причини невдач залишаються незмінними.

У кожної дитини більше двадцяти систем сприйняття. Кожен учень віддає перевагу тому чи іншому способу отримання інформації. І цим, безумовно, можна користуватися, цим і користуються. Існує багато технік подачі інформації, які не контролюються свідомістю (особливо при використанні сучасних технічних засобів), бо дещо швидші, ніж ті, які учень встигає контролювати. Щось схоже до 25-го кадру. Це явище часто використовується в рекламі та політиці. Використання в школі таких технологій заборонено раз і назавжди.

На противагу маніпулятивним технікам, технології вивчення особистості дитини, встановлення швидкого, надійного і довірливого контакту між учителем і учнем в проектно-технологічній підготовці, вкрай потрібні і особливо молодим учителям. Методики та техніки НЛП готують учителів до того, що кожна дитина у фізіологічній, розумовій та емоційній діяльності має власні “шляхи”, притаманні лише їй способи вирішення проблем, свої неусвідомлені стратегії, своє життя. Вони лежать на глибшому рівні, ніж звичайні думки, почуття, бажання. Це можна порівняти з прихованими дверима, відкривши які, вчитель бачить, як саме найзручніше пройти всередину, донести до учня інформацію, які його слова напевне здобудуть прихильність дитини, як розмістити в зоні її цінностей свою цінність – проектно-технологічні знання і уміння, мотивацію до дій. Ключем, що відкриває такі двері, стає для молодих учителів володіння методиками НЛП і, зокрема, мова слів, жестів, міміки, якими педагог користується при спілкуванні з учнями. Ця мова є своєрідним мостом, що з’єднує вчителя із зовнішнього світу, із внутрішнім світом дитини. Але рух по ньому односторонній, бо учень за власним бажанням відкривається, стає зрозумілішим вчителю, оточуючим, але вони, без згоди, не можуть увійти до його внутрішнього світу цим місточком.

НЕЙРО-ЛІНГВІСТИЧНЕ ПРОГРАМУВАННЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДОГО ВЧИТЕЛЯ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

Такий міст перестає бути одностороннім для того вчителя, який володіє техніками НЛП. В основі використання методик НЛП у проектно-технологічній підготовці учнів лежить розуміння та використання зв'язків між внутрішньою будовою дитини та її зовнішніми проявами. У навчальному процесі, а також у повсякденному житті школи вчителі і учні так чи інакше вивчають і частково знають один одного. В учнів виникають питання: "А чи не будуть ці знання мене використані проти мене, використані без моєї участі та відома?" А в учителів – "Чи не дізнався я про учня більше, ніж він хотів відкрити мені, чи не порушив я його внутрішніх кордонів своєю допитливістю?"

Висновки. Використання методик НЛП допомагає вчителю встановити тісний контакт з учнем, зробити так, щоб їх співпраця була довірливою. Потрапивши у внутрішній простір учня, вчитель зможе змінити в ньому все, що, на його погляд, повинно бути змінено. Але чи має він на те право? "Що в цьому поганого? – скажуть багато з тих учителів, хто намучився з дітьми, які не бажають вчитися, порушують поведінку на уроках. – Хай би захотів учитися. Школу ж потрібно закінчувати!"

Методики НЛП, в проектно-технологічній підготовці, проводяться в межах взаєморозуміння і взаємної співпраці з учнями. Стосунки співпраці передбачають рівність позицій вчителя і учня: я довіряю моєму вчителю, ким би він не був, у тому, що він нікуди, навіть до раю, не поведе мене насильно; в тому, що він буде поважати моє небажання працювати з ним, якщо раптом таке станеться. Я довіряю йому, бо він серйозно ставиться до моєї зацікавленості у співпраці. Учень повинен пам'ятати, що співпраця базується на тому, що він приймає самостійні рішення стосовно спільної роботи. Якщо у нього немає бажання працювати з учителем, то в силу своєї довіри він скаже: "Я не хочу працювати з вами", і їх співпраця будуватиметься на обговоренні відмови від спільної роботи і можливості спільних перспектив.

Нейро-лінгвістичне програмування допомагає молодому вчителю так організувати навчальний процес з проектно-технологічної підготовки, що учень довіряє йому як самому собі, при цьому вчитель переконує його в здатності самостійно здійснювати вибір, приймати рішення і слідувати їм у проектній діяльності. Це значною мірою мотивує подальшу творчу діяльність учня при виконанні проекту.

До вибору методик та технік НЛП підходили елективно і використовували в підготовці

майбутніх учителів трудового навчання лише ті, які допомагали їм сформувати привабливий для учнів імідж, і готували їх до вивчення учнів у різних ситуаціях і станах, та організації проектної діяльності з врахуванням індивідуальності учнів, їх особливостей сприйняття інформації, мислення, стратегій, та використання цих особливостей у проектно-технологічній підготовці на уроках трудового навчання і в позаурочний час. Вчили студентів використовувати НЛП як засіб, що допомагає мотивувати та стимулювати учнів у творчій особистісно-орієнтованій діяльності.

Сьогодні фахівці НЛП працюють над розробкою принципово нового способу оцінювання успіхів учнів. Оцінка повинна бути вбудованою стратегією, арсеналом вбудованих інструментів для кожного учня. До цього можуть долучитись і вчителі, які мають досвід у використанні методик нейро-лінгвістичного програмування в проектно-технологічній підготовці учнів.

1. Зязюн И.А. Основы педагогического мастерства. – М.: Просвещение, 1989.

2. Пехота О.М. Особистісно-орієнтована освіта і технології // Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи / За ред. І.А.Зязюна. – К.: ВППОЛ, 2000. – С. 274 – 297.

3. Сисоєва С.О. Підготовка вчителя до формування творчої особистості учня: Монографія. – К.: Поліграфкнига, 1996. – 407 с.

4. Сухомлинський В.О. Як виховати справжню людину // Вибр. твори: В 5-ти т. – Т. 2. – К.: Рад. школа, 1976. – С. 149 – 318.

5. Талызина Н.Ф. Управление процессом усвоения знаний. – М.: Изд-во МГУ, 1984. – 343 с.

Стаття надійшла до редакції 23.11.2009

a b c d a b c d a b

... Уста виводять ніжну қолискову,
А за віконцем – зіронька сія...
Чому люблю я українську мову? –
Люблю тому, що мова ця – моя!"

Наталія Жовнір (Близниченко)
полтавська письменниця
"Чому люблю я українську мову"

a b c d a b c d a b